

ДИСКУРСИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ В СИСТЕМІ НАВЧАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті розглядаються деякі питання, що стосуються дискурсу в системі навчання міжкультурної комунікації.

Ключові слова: дискурсивна компетенція, комунікативна компетенція, міжкультурна комунікація, комунікативні наміри, комунікативний соціолінгвістичний аспект.

В статье рассматриваются некоторые вопросы, касающиеся дискурса в системе обучения межкультурной коммуникации.

Ключевые слова: дискурсивная компетенция, коммуникативная компетенция, межкультурная коммуникация, коммуникативные намерения, коммуникативный социолингвистический аспект.

The article deals with some linguistic issues related to discourse competence in the system of intercultural communication teaching.

Key words: discourse competence, communicative competence, intercultural communication, communicative intentions, communicative sociolinguistic aspect.

На сучасному етапі у викладанні іноземних мов важливим вважається залучення до іншої культури та участь у діалозі культур. Ця мета досягається шляхом формування здібності до міжкультурної комунікації, тобто набуття певного рівня комунікативної компетенції.

Поняття комунікативної компетенції багатоаспектне і містить кілька субкомпетенцій. Хотілося б зупинитися на одній її найбільш значущих – дискурсивній компетенції

Поняття «дискурс» почало використовуватись у теорії навчання іноземних мов у 70-х рр. ХХ ст. та означало зв'язну послідовність речень або мовленнєвих актів, тобто корелювало з поняттям «текст». У сучасній педагогічній практиці дискурс визначається як «складне комунікативне явище, яке окрім тексту включає в себе екстралінгвістичні фактори (знання про світ, думки, установки, цілі адресата), необхідні для розуміння тексту». Текст є носієм інформації, а також взірцем використання конкретного матеріалу у мовленні. Однак з позиції сучасних завдань навчання спілкування цих функцій недостатньо. Слід пам'ятати, що основним у акті спілкування є не зміст тексту, тим паче не його мовна форма, а вираження та досягнення комунікативних завдань партнерів. При цьому текст є засобом досягнення цих завдань.

На відміну від тексту, дискурс є взірцем реалізації визначених комунікативних намірів у контексті конкретної комунікативної ситуації щодо партнера, представника іншої культури, вираженої певними мовними і не мовними засобами.

Дискурс – це не тільки продукт мовленнєвої діяльності, а також й процес її творення, який визначається екстралінгвістичними факторами, тобто комунікативним контекстом та умовами спілкування.

Студент не повинен запам'ятовувати тексти на пам'ять як взірці мовної реалізації, доцільніше створювати/сприймати дискурси, виходячи з комунікативної мети та ситуації спілкування. Студент повинен зорієнтуватися в обставинах і спромогтися визначити комунікативну мету того, що хто говорить.

Дискурсивна компетенція посідає центральне місце в системі навчання міжкультурної комунікації. Навчання має передувати відбір типів дискурсів. Ознайомлення з конкретним дискурсом має базуватися на аудіовізуальному уявленні, за допомогою якого презентується автентична комунікативна ситуація, комуніканти-представники іншої культури, їх мовна і немовна поведінка, культурне тло. Набуття навичок творення/сприймання дискурсу передбачає: ознайомлення (вступна бесіда викладача з посиланням на комунікативну мету спілкування, представлення дискурсу, контроль розуміння аналіз ситуації); тренування (сприйняття та аналіз кількох дискурсів одного типу, вправи для закріплення мовних засобів, відтворення дискурсів); практика кероване спілкування (творення/розуміння дискурсів), вільне спілкування (творення/розуміння акту спілкування з використанням вивчених типів дискурсів на основі проблемної ситуації іншомовного культурного середовища).

Навоколишній світ (умови спілкування); комунікативний соціолінгвістичний аспект; типи дискурсів (побутовий, культурологічний, освітній); мовленнєва діяльність адресанта, мовленнєва діяльність адресата; повідомлення; успіх мовленнєвої діяльності – все це є основними компонентами ситуації вербальної комунікації

Типи дискурсів – це ті типи, які використовуються у повсякденному житті, головним чином у сфері неофіційного спілкування, тобто дискурси побутового, культурологічного та освітнього характеру. До них належать повідомлення на побутову/культурологічну/навчальну тематику; розпитування на ту саму тему: прохання, пояснення вчинку, факти, явища; висловлення згоди/незгоди; схвалення, засудження, суперечка.

Після того, як тип дискурсу відібрано, визначають ситуації офіційного або неофіційного спілкування у побутовій сфері: вдома в сім'ї, зустріч з друзями, відвідування магазину, лікарні, подорожі; проблемні ситуації: прийом іноземних фахівців, ділові перемовини, укладання угод, участь у конференціях, ділове спілкування, спільна робота над проектами; у соціально-культурній сфері ситуації спілкування пов'язані з бесідами з іноземцями в офіційних або неофіційних обставинах, обговорення проблем політики, економіки, культури, екології, спорту; у професійній сфері: прийом іноземних фахівців, ділові переговори, спільна робота над проектами тощо.

Після вибору ситуації встановлюють можливий статус комунікантів ті їх комунікативні завдання. Це можуть бути: батьки і діти, однолітки, друзі керівники та члени делегацій за кордоном, учасник ділової зустрічі.

Найтиповіші комунікативні наміри: повідомити важливу інформацію, запитати, обговорити питання з метою прийняття рішення, довести правильність/неправильність рішення.

Слід відібрати узуальні мовні засоби для вираження комунікативного наміру: звертання, уточнення, вибачення.

Навчання спілкуванню передбачає ознайомлення студентів з новим типом дискурсу. Викладач ознайомлює з комунікативною метою та у загальних рисах подає ситуацію спілкування та комуніканти. Далі слухають дискурс. Після цього студенти отримують

друкований текст і разом з викладачем проводять детальний лінгво-семантичний аналіз, встановлюють лінгвістичні, логіко-змістовні та композиційні особливості дискурсу.

Проводиться тренування сприйняття та створення типу дискурсу, який вивчається. Виконують вправи для закріплення кліше ті інших мовних засобів, притаманних саме цьому типу дискурсу. Далі прослуханий дискурс відтворюється студентами.

Практика спілкування відбувається за принципом керованого спілкування. Пропонується комунікативна ситуація, тип дискурсу та його тема. Студенти повинні його створити/зрозуміти за аналогією з вивченим. Наприклад, у неофіційному спілкування: ви приїхали в гості до знайомого у США. Познайомтесь з членами його сім'ї, довідайтесь про звичаї та традиції, які вони проводять вільний час. Після виконання завдання проводиться детальний аналіз дискурсу, виконуються вправи для ліквідації відзначених недоліків.

На етапі вільного спілкування пропонується лише комунікативна ситуація та мета, наприклад: ви є представником України на міжнародному заході в Нью-Йорку. Тип дискурсу та мовну і немовну поведінку обирають студенти. На цьому етапі головним засобом навчання є рольові та ділові ігри.

Система навчання спілкуванню сприяє формуванню дискурсивної компетенції. Для реалізації дискурсивної компетенції необхідно володіти набором типів дискурсів; обирати той тип дискурсу, який відповідає комунікативній меті; створювати реальний дискурс відповідно до сфери і ситуації з урахуванням статусу мовного партнера; забезпечити доцільність своєї мовної поведінки, спираючись на базові знання про культуру, звичаї та традиції країни, мова якої вивчається; розуміти й інтегрувати інформацію дискурсу з точки зору сприйняття, спираючись на знання ситуації, комунікативної мети адресанта і знання носія мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурденюк Г.М., Ротарь А.Б, Юрчук Л.В. Роль языковой личности в межкультурной коммуникации. – Мова і культура, випуск 10, том II(102), Київ, 2008 – 119с.
2. Витлин Ж.Л. Эволюция методов обучения иностранным языкам в XX веке – Иностранные языки в школе. – 2001. №2. – 26с.
3. Кучеренко О.І. Формування дискурсивної компетенції у сфері усного спілкування. – М., 2000
4. Караулов Ю.Н. Петров В.В. Від граматики тексту до когнітивної теорії дискурсу. – М., 1989